

Cilt / Volume: 13, Sayı / Issue: 25, Sayfalar / Pages: 51-75

Araştırma Makalesi / Research Article

Received / Alınma: 14.06.2022

Accepted / Kabul: 05.02.2023

TMS-23 BORÇLANMA MALİYETLERİ STANDARDI ÇERÇEVESİNDE BORÇLANMA MALİYETLERİNİN MUHASEBELEŞTİRİLMESİ: AÇIKLAYICI ÖRNEK UYGULAMALAR

İbrahim Emre GÖKTÜRK¹

Öz

Küresel piyasalarda, gelişim ve değişime ayak uydurması gereken firmaların muhasebe sistemlerinde de ortak bir akıl ve uygulama birliğinin oluşması önemlidir. Uluslararası muhasebe kuruluşları tarafından oluşturulan UMS/UFRS' ler bu amaçla yol gösterici birer kılavuz niteliğindedir. Türkiye' de UMS/UFRS' ler ile uyumlu olarak muhasebe sisteminin uygulanmasında yeknesaklığın sağlanmasına yönelik Türkiye Muhasebe Standartları yayınlanmıştır. Yayınlanmış olan bu standartlardan birisi de TMS 23 Borçlanma maliyetleri standardıdır. Söz konusu standart UMS/UFRS ler ile paralellik sağlamak üzere tebliğler aracılığı ile güncellenmeye devam etmektedir.

TMS 23 borçlanma maliyeti standardında özellikli varlıklar ve ilişkili borçlanma maliyetleriyle ilgili uygulama esasları bulunmakla birlikte kullanıcılara yönelik uygulama örnekleri mevcut değildir. Bu durum borçlanma maliyetlerinin muhasebeleştirme sürecinde birtakım zorluklarla karşılaşılmasına neden olmaktadır. Genelde uygulamada karşılaşılan bu zorluklar; genel amaçlı borçlanma durumunda kullanılması gereken aktifleştirme oranının hesaplanması, aktifleştirmenin ne zaman başlayacağı, ara verilmesi ve sonlandırılması sürecindeki muhasebe işlemleri, yabancı para ile borçlanması durumunda kur farklarının aktifleştirilebilecek kısmı, defter değeri ve net gerçekleştirilebilir değer ilişkisidir.

Bu çalışma da TMS 23 Borçlanma maliyetleri standardının uygulanma esasları ile ilişkili yapılması gereken hesaplamalar ve muhasebe kayıt örnekleri verilmek suretiyle uygulayıcılar için, borçlanma maliyetlerinin muhasebeleştirilmesine yönelik açıklayıcı bilgiler verilmiştir.

Anahtar Kelime: Borçlanma Maliyetleri, TMS 23, Özellikli Varlık, Aktifleştirme.

Jel Kod: M40, M1, M42, M49.

¹Dr. Öğr. Üyesi, Necmettin Erbakan Üniversitesi Nezahat Keleşoğlu Sağlık Bilimleri Fakültesi Sosyal Hizmet Bölümü, E-posta: iegokturk@gmail.com , ORCID: 0000-0003-2881-1684.

Atıf/Citation

Göktürk, İ. E. (2023). TMS-23 borçlanma maliyetleri standardı çerçevesinde borçlanma maliyetlerinin muhasebeleştirilmesi: Açıklayıcı örnek uygulamalar. *Dicle Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 13(25), 51-75.

WITHIN THE FRAME OF TAS-23 BORROWING COSTS STANDART, ACCOUNTING OF BORROWING COSTS: EXPLANATORY EXAMPLE APPLICATIONS

Abstract

It is important to create a common mind and practice unity in the accounting systems of companies that need to catch up with the development and change in global markets. IAS/IFRS created by international accounting institutions are a guiding guide for this purpose. Turkish Accounting Standards have been published to ensure uniformity in the application of the accounting system in Turkey in line with IAS/IFRS. One of the published standards is TAS 23 Borrowing costs standard. The aforementioned standard continues to be updated through communiqués to ensure parallelism with the IAS/IFRS.

Although there are application principles for qualifying assets and related borrowing costs in TAS 23 borrowing cost standard, there are no application examples for users. This situation causes some difficulties in the accounting process of borrowing costs. These difficulties generally encountered in practice; Calculation of the capitalization rate that should be used in case of general purpose borrowing, when the commencement of capitalisation, the accounting processes in the suspension of capitalisation and cessation of capitalisation, the part of the exchange differences that can be capitalized via case of borrowing in foreign currency, the book value and the net realizable value relationship.

In this study, explanatory information about the accounting of borrowing costs has been given for practitioners by giving examples of calculations and accounting records related to the application principles of TAS 23 Borrowing costs standard.

Keywords: Cost borrowing, TAS 23, Qualifying Asset, Capitalization

JEL Code: M40, M1, M42, M49.

1. GİRİŞ

İşletmelerin kuruluş amaçları doğrultusunda faaliyetlerini gerçekleştirmeleri ve devam ettirebilmeleri için ihtiyaç duydukları fonları temin etmeleri, yönetmeleri ve uygun şekilde kullanmaları süreci finansman olarak adlandırılmaktadır. İşletmeler finansman ihtiyaçlarını başlıca öz kaynaklar ve yabancı kaynaklarla karşılamaktadırlar.

İşletmelerin küreselleşme ve teknolojik gelişime bağlı olarak ortaya çıkan yoğun rekabet ortamında gelişimlerini devam ettirebilmeleri finansman sorunları ile başa çıkabildikleri müddetçe mümkün olabilmektedir. Özellikle çalışma sermayelerinin güçlendirilmesi, teknolojik dönüşüm ve değişimin gerekliliği, büyüme için yeni yatırım ihtiyaçlarının karşılanması vb. sebeplerle ihtiyaç duydukları kaynakların temininde fonlama maliyetleri önem arz etmekte ve en uygun maliyetli fonun kullanımına yönelik bir politika izlenmektedir (Tellioglu ve diğerleri, 2013). İşletmelerin yabancı kaynak kullanımına yönelen başlıca neden yabancı kaynak kullanımının maliyetinin öz kaynak kullanım maliyetinden düşük olması olacaktır. Bu durumda mantıksal süreç işletmeleri borçlanma yolu ile finansal kaynak bulmaya yöneltecektir (Toroslu, 2011). Bununla birlikte piyasalarda sermaye yetersizlikleri yanında alternatif borç imkânlarının fazla olması ve özellikle yoğun rekabet ortamında var

olabilmenin gerekliliği doğrultusunda finansal kaldıraçtan yararlanma, işletmeleri borçlanma yolu ile fon kaynağı oluşturmaya yönlendiren diğer nedenler olarak gösterilebilir.

İşletmelerin fon kaynağı oluşturmada yabancı kaynak kullanımına yönelten bir diğer neden ise borçlanma durumunda sağlanan vergi avantajıdır. İşletmelerin borçlanma ile birlikte vade tarihinde ödemeleri gereken faiz, gider olarak mali tablolara yansıtılacağından dolayı işletmenin karını etkileyerek ödemesi gereken verginin de düşmesine yol açacaktır.

Yukarıda ifade edilen avantajlar doğrultusunda yabancı kaynakların kullanımının artması, borçlar ve bu borçların elde edilebilmesi için katlanılan faiz, kredi komisyonu, kur farkları vb. maliyetlerin muhasebe bilgi sistemi içerisinde kayıtlı olmasından finansal raporların oluşturulmasına kadarki sürecin de önemini ortaya çıkarmaktadır.

Uluslararası ticaretin gelişmesi ilişkili olarak muhasebe alanında da gelişmeleri beraberinde getirmiştir. Bu gelişmeler doğrultusunda ortak bir sistemin uygulanması verilebilir. Uluslararası muhasebe standartları bu gelişim ihtiyacı doğrultusunda ortaya çıkmıştır. Uluslararası muhasebe standartları, işletme ve bu işletme ile ilişkili tarafların ihtiyaç duydukları bilgiye ulaşma imkânını sağlayacak şekilde ortak bir uygulama anlayışını içermektedir.

Finansal raporların, kullanıcılarının etkin kararlar alabilmesi amacı ile doğru tarafsız ve karşılaştırılabilir şekilde sunulması için muhasebe kayıtlarının doğru ve sistematik bir şekilde düzenlenmesi gerekmektedir. Globalleşen dünyada hem ulusal hem de uluslararası ticari faaliyetleri gerçekleştiren işletmelerin muhasebe kayıtları ve mali tablolarının gerçeğe uygun ve kullanılabilir bilgi üretebilmesi öncelikli olarak belirli standartların konulması ve bu standartların küresel sistem içerisinde aynı şekilde uygulanması ile mümkün olabilecektir.

Uluslararası alanda muhasebe standartlarının oluşturulmasında uyumlaştırılmasında ve geliştirilmesinde tek otorite Uluslararası Muhasebe Standartları Kuruludur (Mackenzie ve diğerleri, 2013). IASB tarafından hazırlanan Uluslararası Muhasebe Standartları/Uluslararası Finansal Raporlama Standartları (UMS/UFRS) ile belirlenen muhasebe alanında ortak uyum sürecinin oluşturulması, küreselleşmenin gereği doğrultusunda Türkiye’ de de kabul görmüş ve ulusal anlamda muhasebe ve denetim standartları (TMS) oluşturulmuştur.

Muhasebe standartları, finansal tablolarla ilgili ilkelerin uygulamaya geçirilmesine imkân veren esaslar ve yöntemleri kapsayan normlar olarak ifade edilebilir. Günümüzde ortak bir dil oluşturmaya yönelik Uluslararası Muhasebe Standartları Kurulu (IASB) tarafından oluşturulan standartlar 2017 yılı itibari ile 150 ülke tarafından kabul edilmiştir.

Oluşturulan standartlar içerisinde yer alan TMS 23 Borçlanma Maliyetleri Standardı, UMS 23 standardı paralelinde düzenlenmektedir. 2005 yılında kabul edilen ve akabinde 2007, 2008, 2015 ve 2017 yıllarında üzerinde birtakım değişiklikler yapılan TMS 23 Borçlanma Maliyetleri Standardı, işletmelerde özellikli varlığının edinimi ile ilişkili borçlanma maliyetlerinin muhasebeleştirilmesine imkân sağlayan esasları düzenlemektedir. Burada ifade edilen Özellikli varlıklar; kullanım amacı ya da satışa hazır hale gelebilmesi için uzun bir süre gereken varlıkları ifade etmektedir.

Bu çalışmada, muhasebe standartları içerisinde yer alan TMS 23 Borçlanma Maliyetleri Standardı çerçevesinde borçlanma maliyetleri ile ilgili yapı ortaya koyularak örnek uygulamalar yolu ile işleyişi ile ilgili açıklayıcı bilgiler sunulacaktır.

2. TMS 23 BORÇLANMA MALİYETLERİ STANDARTININ TEMEL İLKE VE KAPSAMI

Standardın temel ilkesine göre; bir özellikli varlığın elde edilmesi, inşası veya üretimi ile direkt ilişki kurulabilen borçlanma maliyetlerinin özellikli varlığın maliyetinin de bir parçasını oluşturduğu kabul edilmekte, diğer borçlanma maliyetlerinin ise gider olarak muhasebeleştirilmesi gerektiği belirtilmektedir (TMS 23 md.1). Yine aynı standartta özellikli varlıklar 5. Maddede “*Amaçlanan kullanıma veya satışa hazır duruma getirilebilmesi zorunlu olarak uzun bir süreyi gerektiren varlıklardır.*” olarak tanımlanmaktadır.

Özellikli varlıklar; bu tanımdan hareketle, satışa veya amaçlanan kullanıma hazır halde olmayan ve üzerinde işlem gerçekleştirilmesi gereken ve bu işlemlerin gerçekleştirilebilmesi için uzun bir sürenin gerektiği varlıklar olduğu ifade edilebilir (Başbozkurt, 2002).

Stoklar, imalat ve enerji üretim tesisleri, taşıyıcı bitkiler, maddi olmayan duran varlıklar ve yatırım amaçlı edinilen gayrimenkuller özellikli varlık olarak tanımlanmakta, stoklar tanımında dikkat edilecek olan kısa vadede üretimi gerçekleştirilen ve satışa hazır hale getirilenler özellikli varlık olarak tanımlanmamaktadır. Bunun yanı sıra finansal varlıklar ile temin edildiği an itibari ile kullanılabilir ve satışa hazır halde olan varlıklarda özellikli varlık tanımı dışında tutulmaktadır. (TMS 23 md.7).

Özellikli varlıklar olarak ilgili ifadede geçen “uzun süre” kavramı TMS 23 de zaman açısından tam olarak ifade edilmemektedir (Aydın, 2016). Uzun süre kavramından hareketle tanımlanma konusunda sıkıntı çekilebilecek stoklara, üretimi için uzun bir süre gerektiren tersanede üretilen bir katamaran, uçak, gemi vb. gibi büyük ekipman parçaları stok örnekleri olarak verilebilir.

TMS 23 özellikle satın alma, inşaat veya üretim maliyetleri bir işletmenin genel borçlanmalarıyla finanse edildiğinde, borçlanma maliyetlerinin nasıl ölçüleceği konusunda rehberlik sağlamaktadır.

Standartta açık olarak ifade edilmemesine rağmen, vadeli alış ve satışlarla ilişkili kur farkları, kıdem tazminatı karşılık giderlerinin hesaplanmasında ortaya çıkan faiz giderleri, net şimdiki değer üzerinden hesaplanan varlık ve yükümlülüklerle ilişkili reeskont giderleri de standardın kapsamındadır (Örten ve diğerleri, 2007)

İşletmede, özellikli bir varlıkla ilgili faaliyetler, TMS23 e göre muhasebeleştirilmediği geçmiş dönemlerde başlamış veya yıllar önce üretim veya yapım sürecini geçirmiş ve tamamlamış olabilir. Standart da bu durumlarda geriye dönük olarak aktifleştirmenin yapılması da mümkün kılınmaktadır. Bunun için standart, gerekli bilgileri toplama ve varlığın defter değerini düzeltme maliyetleri ile ilgili katlanılacak zaman ve maliyet kaybının, muhasebeleştirilmenin gerçekleştirildiği dönem itibari ile uygulanmasını tavsiye etmektedir. (IASB, 2006).

Gerçeğe uygun değeri üzerinden ölçülen özellikli varlıklar (TMS 41 kapsamında izlenen canlı varlıklar) ve fazla miktarda ve tekrarlanmak suretiyle üretim ve imali olan stoklar da borçlanma maliyetleri için bu standart uygulanmayacaktır. (TMS 23 md.41)

3. BORÇLANMA MALİYETLERİNİN TMS 23 BORÇLANMA MALİYETLERİ STANDARDINA GÖRE MUHASEBELEŞTİRİLMESİ

Borçlanma maliyetlerinin temel ilkesi; özellikli varlıkla ilişkilendirilebilen borçlanma maliyetlerinin, bu varlığın maliyetinin bir parçası olarak görülerek bilançoda aktifleştirilmesidir. Diğer borçlanma maliyetleri ise dönem gideri olarak kabul edilecektir (Deran & Savaş, 2014).

Borçlanma maliyetlerinin muhasebeleştirilmesinde işletmeler bu standardı uygulayacaklardır (TMS23 md.2). Borçlanma maliyetleri işletmelerin kaynak olarak elde ettikleri borçlarına karşın katlandıkları faiz ve diğer giderlerdir.

Daha ayrıntılı bir şekilde borçlanma maliyetleri ilgili standarta (TMS 23 md.6);

Borcun net defter değerine indirgeyen oran (etkin faiz oranı) kullanılarak hesaplanan faiz gideri (etkin faiz yöntemi) (TFRS9. Ek. a).

Finansal tablolarda gösterilen kira yükümlülüklerine ilişkin olarak kira yükümlülüğünün arta kalan bakiyesine uygulanacak ve sabit olarak belirlenen faiz oranı uygulanmak suretiyle bulunan faiz gideri (TFRS 16 md.37) ,

Yabancı para ile borçlanması durumunda faiz maliyetleri ile ilgili düzeltme olarak dikkate alındıkları ölçüde, kur farkları olarak ifade edilmektedir.

İşletmeler, yüksek enflasyonun yaşandığı dönemlerde TMS 29 “Yüksek Enflasyonlu Ekonomilerde Finansal Raporlama” standardını uygulamalıdır. Yüksek enflasyonun olduğu dönemlerde enflasyonun getirdiği fiyat yükselişleri borçlanma maliyetlerine de yansımaktadır. Bu durumda borçlanma ile finanse edilen sermaye harcamaları düzeltilirken aynı zamanda borçlanma maliyetlerinin enflasyon etkisine maruz kalan değerini aktifleştirmek uygun olmayacaktır. İşletme yüksek enflasyon etkisi ile oluşan farkı dönemde gideri olarak yazarak muhasebeleştirilmelidir (TMS 29 md.21). TMS 29 Standardı yüksek enflasyonun ne zaman ortaya çıkacağını belirtmemekle birlikte yüksek enflasyonun olduğu bir ortamda işletmenin finansal tablolarını ve önceki dönemlere ilişkin karşılık gelen tutarları, geçerli para biriminin genel fiyatlandırma gücündeki değişiklikler doğrultusunda yeniden düzenlenmesini sağlamaktadır (Deloitte).

TMS 23 Standardında borçlanma maliyetleri ile ilgili olarak hangi maliyetlerin aktifleştirilmesi gerekliliği hangilerinin gider olarak muhasebeleştirileceği önem arz etmektedir. Bu bakış açısı ile aktifleştirilecek borçlanma maliyetlerinin belirlenmesi ve muhasebeleştirilmesi standardın özellikle üzerinde durduğu konu olarak ifade edilebilir.

3.1. Aktifleştirilecek Borçlanma Maliyetleri

TMS 23 Standardı yalnızca özellikli varlıklarla ilgili borçlanma maliyetlerinin aktifleştirilebileceğini belirtmektedir (Karataş, 2010). İşletme de özellikli varlıkla ilişkin harcama yapılmamış olmaması durumunda borçlanma maliyetinden de söz edilemeyecektir.

Borçlar ile özellikli varlık arasında direkt bir ilişkinin kurulamaması veya harcama gerçekleştirilememesi halinde kaçınılabilecek borçların belirlenmesinde ortaya çıkan sorunların giderilmesi gerekmektedir. Bu durum genellikle finansman faaliyetlerinin tek bir merkezde gerçekleştirilmesi ve bu merkezin borçlanmaları birden fazla faaliyet veya projenin yürütülmesinde kullanması durumunda gerçekleşmesi beklenecektir (Deran & Savaş, 2014).

Bir başka sorun borçlanma ihtiyaçları ile ilgili farklı faiz oranları üzerinden borçlanılmış olunmasında ve elde edilen fonların değişik esaslar doğrultusunda grup şirketlerine kullandırılmış olunması durumunda ortaya çıkmaktadır.

Yüksek enflasyon ve bu dönemlerde dövize endeksli finansman sağlanması durumunda kur dalgalanmalarından dolayı oluşacak farklarda yine bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bu sorunların çözümü için TMS 23 belirli öneriler getirmekte ve uygulamada standartlar doğrultusunda ortak bir eylem gerçekleştirilmesi sağlanmaktadır.

Özellikli varlık ve borçlanma maliyeti arasında ilişkinin kurulması standarda göre önemli bir unsurdur. Bu ilişki borçların yalnızca özellikli varlığın üretimi ve satılabilir hale gelmesi için katlanılan bir maliyet olması veya borçlanmanın işletme faaliyetleri ile ilgili birden fazla eylem için kullanılması durumunda farklılık gösterecektir. Bu durumda standardın işleyişi açısından borçlanma maliyetlerini özel borçlanmalar ve genel borçlanmalar olarak iki farklı şekilde incelemek gerekmektedir (PKF, 2017).

Özel borçlanmalar: işletmenin münhasıran özellikli varlığı elde etmek amacı ile borçlanması durumunda özel borçlanma oluşacak ve o varlıkla ilgili olan aktifleştirilecek borçlanma maliyetlerinin hesaplanması ve bilançoda gösterilmesi de o ölçüde kolay olacaktır.

İşletmenin bir özellikli varlığı edinmek amacı ile özellikle borçlanması durumunda alınan bu fondan dolayı ilgili dönemde oluşan borçlanma maliyetinden yine bu fonun geçici olarak nemalandırılması ile sağlanacak gelir düşüldükten sonra aktifleştirilebilecektir. (TMS 23 md.12)

Uygulama örneği 1: (Özellikli varlıkla ilgili özel borçlanma durumunda aktifleştirme)

İşletme 1 Nisan 2021 tarihinde yıllık faiz oranı %8 üzerinden ödemesi yılsonunda yapılmak üzere bir bankadan 600.000 TL kredi almıştır. Bu kredinin amacı imalat için gerekli bir bina inşaatını finanse etmektir. İnşaatla ilgili harcamalar 1 Mayıs 2021 itibari ile başlamıştır. İnşaatın başlaması ile birlikte işletme almış olduğu ve 2 aylığına (mayıs ve haziran) kullanmayacağını düşündüğü kredinin 400.000 TL'lik kısmını yıllık % 3 oranı üzerinden getiri elde etmek amacı ile geçici olarak bankaya yatırmıştır. 31 Aralık 2021 tarihinde bina inşaatı tamamlanıp kullanıma hazır hale geldiği için teslim edilmiştir. İşletme kredi borcunu 31 Mart 2022 tarihinde kapatmıştır. İşletme binayı fiilen 1 Nisan itibari ile kullanıma başlamıştır.

Aktifleştirilmeyecek olan borçlanma maliyeti ile ilgili hesaplamalar şu şekildedir;

İşletmenin inşaat ilgili fiili çalışmalara 1 Mayıs 2021 itibari ile başlamasından dolayı 1 Nisan ve 30 Nisan arasındaki borçlanma maliyetleri aktifleştirilemeyecektir.

1 Nisan 30 Nisan tarihleri için gider hesaplarına aktarılacak tutar;

$$600.000 \times 0,08 \times \frac{30^2}{365} = 3.945,20 \text{ TL'dir.} \quad [1]$$

İşletmenin kullanıma hazır hale gelen binayı teslim aldığı 31 Aralık 2021 tarih ile kredi son ödeme tarihi arasındaki borçlanma maliyetleri aktifleştiremeyecektir.

31 Aralık 2021 – 31 Mart 2022 tarihleri için gider hesaplarına aktarılacak tutar;

$$600.000 \times 0,08 \times \frac{91}{365} = 11.967,12 \text{ TL'dir.} \quad [2]$$

Özellikli varlıkla ilgili özel borçlanmadan dolayı aktifleştirecek olan borçlanma maliyeti ile ilgili hesaplamalar şu şekildedir;

1 Mayıs - 31 Aralık 2021 tarihleri arası aktifleştirebilecek tutar;

$$600.000 \times 0,08 \times \frac{245}{365} = 48.000 \text{ TL'dir.} \quad [3]$$

Bu tutardan inşa döneminde fonun geçici olarak değerlendirilmesinden dolayı elde edilen gelir düşülecektir.

1 Mayıs - 30 Haziran 2021 tarihleri arası aktifleştirebilecek tutardan düşülecek gelir;

$$400.000 \times 0,03 \times \frac{61}{365} = 2005,48 \text{ TL'dir.} \quad [4]$$

Bina ile ilgili aktifleştirecek tutar (48.000 TL – 2005,48 TL) 45.994,52 TL'dir.

İşletme faaliyet ve yatırımlarında kullanmak üzere finansman ihtiyacını borçlanma yolu ile karşıladığı durumda, bu finansmanı özellikli bir varlık elde etmek amacıyla da kullanması halinde genel bir borçlanmadan söz edilecek ve işletme özellikli varlıkla ilgili olarak bu borçlardan dolayı oluşan borçlanma maliyetlerinin tutarını aktifleştirme oranı kullanarak hesaplayacaktır. Burada bahsi geçen aktifleştirme oranı, özellikle özellikli bir varlık elde etmek amacıyla yapılan borçlanmalar dışında, işletmenin dönem içinde ödenmemiş borçlanmalarına uygulanan borçlanma maliyetlerinin ağırlıklı ortalamasıdır.

3.2. Aktifleştirme Oranının Tespiti

Bir özellikli varlığın elde edilmesi, inşası veya üretimi ile doğrudan ilişki kurulabilen borçlanma maliyetleri, özellikli varlığın maliyeti içinde kabul edilmektedir. Bu tür borçlanma maliyetleri, güvenilir bir biçimde ölçülebilmeleri gerekmektedir. (TMS 23 md.9) İşletmenin genel amaçlı olarak borçlanması durumunda elde edilen fonların bir miktarı özellikli varlıkla

² 1 Nisan - 30 Nisan tarihleri arası gün sayısı

ilgili olarak da kullanılabilir. İşletme özellikli varlıkla ilgili kullanılan borç maliyetini belirlemek üzere, genel amaçlı olarak bir dönemde alınan tüm borçların borçlanma maliyetlerinin ağırlıklı ortalamasını alarak bir aktifleşme oranı belirlemeli ve bu oran üzerinden özellikli varlıkla ilişkili aktifleştirilecek borçlanma maliyetini hesaplamalıdır. (TMS 23 md.14). İşletmenin genel amaçlı olarak borçlanmaları dolayısı ile katlandığı genel borçlanma maliyetlerinin, toplam borçların ağırlıklı ortalamasına bölünmesi suretiyle bulunur.

Bir varlığın, önceki dönemlerde aktifleştirilmiş olan borçlanma maliyetleri de dâhil olmak üzere, bir dönem içerisindeki ortalama defter değeri; normal şartlar altında aynı dönemde aktifleştirme oranının uygulandığı yaklaşık harcama tutarıdır (TMS 23 md.18). Standartta ifade edilen Aktifleştirme oranı, özellikli varlığın edinimine yönelik özel borçlanmalar dışında ilgili olan dönemdeki tüm borçlanmalarına ilişkin maliyetlerin ağırlıklı ortalamasıdır.

Formülasyonu ; (Grant Thornton, 2009)

$$\text{Aktifleştirme oranı} = \frac{\text{Genel Borçlanma maliyetleri}}{\text{genel borçlanmaların ağırlıklı ortalaması}} \text{ şeklinde olacaktır.} \quad [5]$$

Birden fazla borç stokunun olması durumunda aktifleştirme oranı şu şekilde de gösterilebilir.

$$\text{Aktifleştirme oranı} = \frac{GB^1 x i^1 + \dots + GB^n x i^n}{GB^1 + \dots + GB^n} \quad [6]$$

GB= Genel borçlanma tutarı

i = Faiz oranı

Uygulama Örneği 2: (Genel borçlanma durumunda aktifleştirme tutarının tespiti)

X Yat işletmesi 20XX yılı 1 Mart tarihi itibari ile %12 faiz oranı üzerinden 94.000 TL banka kredisi almış, 1 Haziran itibari ile de %8 faiz oranı üzerinden 60.000 TL'lik ilave kredi çekmiştir. Elde edilen borçlar genel amaçlı olarak kullanılacaktır. İşletme almış olduğu bu borç stoklarından tersanesinde sipariş olarak aldığı yatın üretimini finanse etmek için 14 Temmuz tarihinde 35.000 TL ve 6 Ekim tarihinde 20.000 TL borç stokundan kullanım gerçekleştirmiştir. (PWC, 2008) den uyarlanmıştır.

Yatın üretimine yönelik aktifleştirilecek borçlanma maliyeti şu şekilde hesaplanacaktır.

Öncelikli olarak aktifleştirme oranı tespit edilmelidir.

$$\text{Aktifleştirme oranı} = \frac{94.000 \times 0,12 + 60.000 \times 0,08}{94.000 + 60.000} = \% 10,44 \quad [7]$$

Aktifleştirilecek borçlanma maliyeti =

$$35.000 \times 0,1044 \times \frac{172}{365} + 20.000 \times 0,1044 \times \frac{88}{365} = 2.225,3 \text{ TL olacaktır.} \quad [8]$$

Bir dönemde aktifleştirilen bu borçlandırma maliyeti tutarı dönem de katlanılan borçlanma maliyetleri tutarını aşmamasına dikkat edilmelidir (TMS 23 md.14). Borçlanma maliyeti ile ilgili bir diğer husus ise işletmenin ilgili dönem boyunca aktifleştirilen borçlanma maliyetlerinin tutarını ve tutarın belirlenmesinde kullanılan aktifleştirme oranını açıklamakla mükellef olduğudur.

Ana ortaklık ve bağlı ortaklık olması durumunda ağırlıklı ortalamalar net bir şekilde belirlenebiliyorsa gerçeğe uygun şekilde bağlı ortaklığın kendi borçlanmaları ile ilişkin ağırlıklı ortalamayı alması uygun olacaktır (TMS 23 md.15). Bazı özellikli durumlarda ise ki bu özellikli durumlar net olarak standartta belirtilmemiştir. Ana ortaklık ve bağlı ortaklıklar arasındaki borçlanma maliyetlerinin ilişkili olması ve ayrılmaması gerekliliği yorumu üzerinde ortaklıkların borçlanma tutarları dikkate alarak ağırlıklı ortalamayı tespit etmesi de uygun görülmektedir.

İşletmenin finansman faaliyetlerini tek bir merkezden yürütmesi durumunda borçlanma ve özellikli varlık arasındaki doğrudan ilişkinin kurulması zorluk yaratabilir. Yine bu tip bir zorluk şirketler topluluklarında da ortaya çıkabilecektir. Şirketler topluluğuna bağlı olarak çalışan grup şirketlerce değişik faiz oranları ve farklı esaslar doğrultusunda borçlanılmış olması durumunda da ortaya çıkacaktır. Bunlarla birlikte yüksek enflasyon dönemlerinde dövize endeksli ve döviz üzerinden kredi kullanılması durumunda dövizdeki dalgalanmalar sebebiyle de hesaplamalarda zorluklar yaşanabilecektir. Bu zorluğun aşılması profesyoneller tarafından yorumlanmasını gerektirir (TMS 23 md.11).

3.3. Aktifleştirmenin Başlaması

Özellikli varlığın aktifleştirilmesi, aktifleştirme koşullarının yerine getirildiği tarih itibari ile başlayacaktır. İfade edilen aktifleştirme koşullarının yerine getirildiği tarihler (TMS 23 md.17) ;

- İşletmede varlık ile ilgili harcamaların başlatıldığı,
- Borçlanma maliyetlerinin başladığı,
- İlgili varlığın işletmede, amaçlandığı kullanımı ya da satış için hazır hale gelmesi için gerekli işlemlerin başladığı tarihleri ifade etmektedir.

Aktifleştirmenin başlayabilmesi için öncelikli olarak özellikli varlığın amaçlandığı kullanım ya da satışa hazır hale gelmesi için faaliyete başlanması gerekmektedir. Bu faaliyet özellikli varlığın üretimi öncesi çalışmaları da kapsamaktadır. Örnek olarak işletmenin bina yapmak üzere aldığı bir arazi üzerinde inşaat yapma amacı ile düzenleme faaliyetleri sırasındaki sağladığı yabancı kaynak dolayısı ile oluşan borçlanma maliyetleri aktifleştirilebilecekken, arazi ileride inşaat yapılmak üzere elde bekletilmesi durumunda borçlanma maliyeti oluşması durumunda arazi maliyetine dahil edilmeyecektir (Örten ve diğerleri, 2007).

Özellikli varlığa ilişkin harcamaların kapsamı; nakit ödeme, diğer varlıkların transferi veya faiz içeren yükümlülüklerdir. (TMS 23 md.18). Bahsi geçen harcamalardan özellikli varlıkla ilgili tahsil edilmiş olan hakkedişler ve devlet teşvikleri ise düşülmelidir (Yükçü ve diğerleri, 2008).

3.4. Aktifleştirmeye Ara Verilmesi

İşletmede, özellikli varlığın amaçlanan kullanımı veya satışa hazır duruma getirilmesi için gerçekleştirilen faaliyetlere uzun bir süre ara verilmiş olması ve verilen bu aranın üretim süreci ile ilgili haklı bir sebebe bağlı olarak gerçekleşmemesi durumunda ara verilen süre boyunca borçlanma maliyetlerinin aktifleştirilmesi de durdurulacaktır (TMS 23 md.20). Bununla birlikte borçlanma maliyetleri, ara verilen süre içerisinde de gerçekleşebilir. Özellikli varlığın amaçlanan kullanımı veya satışa hazır duruma getirilmesi için gerekli olan işlemlerin yapılmasının elzem olduğu durumlarda borçlanma maliyetlerinin aktifleştirilmesine ara verilmeyecektir (TMS 23 md.21). Örneğin bir yer altı veya yer üstü düzenlemesi ile ilgili bir yapının yapılma sürecinde, coğrafi koşullardan dolayı ortaya çıkan bir tabiat olayından dolayı inşaatın gecikmesi dolayısı ile beklenme süresi içerisinde ki borçlanma maliyetlerinin aktifleştirilmesi devam edecektir. (HKICPA, 2018)

3.5. Aktifleştirmenin Sona Ermesi

Özellikli varlığın amaçlanan kullanım veya satışa hazır duruma gelmesi ile birlikte borçlanma maliyetleri ile ilgili aktifleştirilmeye de son verilecektir (TMS 23 md.22). Özellikli varlığı amaçlanan kullanıma veya satışa hazırlamak için gerekli tüm faaliyetler büyük ölçüde tamamlandığında aktifleştirmenin durdurulması gerekmektedir (TMS 23 md.22). Varlığın üretiminin tamamlanması sonrası yapılan rutin düzeltmelerin yapılması varlığın üretiminin devam ettiği anlamına gelmeyecektir (TMS 23 md.23). Örneğin bir mülkün alıcı veya kullanıcısının isteği doğrultusunda dekore edilmesi mülkün büyük ölçüde tamamlanmış olduğunun bir göstergesidir.

Yapımı parçalar halinde gerçekleştirilen özellikli varlığın kullanıma ve satışa uygun hale gelen yani tamamlanan parçası için borçlanma maliyeti aktifleştirilir. Bununla birlikte parça tamamlanmış olsa bile kullanımı veya satışa uygun olması diğer parçaların da tamamlanmasını gerektiren durumda ise tüm parçalar ile ilgili işlemler esas itibarıyla tamamlandığında borçlanma maliyetlerinin aktifleştirilmesi de sona erecektir (TMS 23 md.24-25). Örneğin alışveriş merkezinde inşaatı tamamlanan ve satışa hazır durumda olan her bir mağaza için aktifleştirme sonlandırılacaktır. Fakat alışveriş merkezinin aktif olarak faaliyete başlayabilmesi için taraflar arasında bir sözleşmenin olması veya yapı denetimi açısından satışa hazır hale gelmesi için bütün mağazaların tamamlanması gerekliliği ile ilgili fiziki veya idari şartların bulunması durumunda ise aktifleştirmenin sonlandırılması, alışveriş merkezi inşaatının bir bütün olarak tamamlanması ile mümkün olabilecektir. Yine bir hastane binasının inşaatında yer alan hizmet merkezi olarak ameliyathanenin inşası tamamlanmış ve kullanıma hazır hale gelmiş olsa bile, ameliyathanenin faaliyete geçirilebilmesi için hastanenin diğer esas hizmet üretim merkezlerinin de faaliyete geçmesi gerektiğinden hastane binasının genel inşaatının tamamlanması ve hizmete girmesi ile birlikte aktifleştirme sonlandırılacaktır (ASB, 2013).

Uygulama Örneği 3: (Aktifleştirmenin başlaması, ara verilmesi ve sonlandırılması)

Aktan A.Ş. 2018 yılı itibari ile yeni bir fabrika binası yapımı için arsa satın almayı düşünmektedir. Fabrika binasının finansmanı için kendi öz kaynakları hariç tahvil ihracı ile gerçekleştirmeyi düşünmektedir. Bu amaçla %10 faiz 5 yıl vadeli her yıl sonunda ödenmek üzere 3.000.000TL bedel ile 2018 yılında tahvil ihracı gerçekleştirmiştir. Tahvilin etkin faizi %12 olarak hesaplanmıştır. Tahvil ihracı sonrasında arsa satın alınmıştır. İşletme 2019 yılı itibari ile fabrika binası yapımı için ön çalışmalara başlamıştır. 2020 yılında covid pandemisinin getirebileceği riskler dolayısı ile fabrika yapımına bir yıl ara veren işletme 2021 yılı itibari ile bina inşaatına tekrar başlayarak 2022 yılında fabrika binasını tamamlamıştır. Yapılmakta olan yatırımlar hesabında borçlanma maliyetleri haricinde aktifleştirilen tutar 2.800.000 TL'dir. ³

Tahvilin Gerçeğe uygun değerinin hesaplanması (Zaif & Torun, 2015).

$$GUD = \frac{300.000}{(1+0,12)^1} + \frac{300.000}{(1+0,12)^2} + \frac{300.000}{(1+0,12)^3} + \frac{300.000}{(1+0,12)^4} + \frac{300.000}{(1+0,12)^5} + \frac{3.000.000}{(1+0,12)^5} \quad [9]$$

$$GUD = 2.783.713,4$$

³ Bu soru ile ilgili muhasebe kayıtlarında; yalnızca borçlanma maliyetleri ile ilgili yevmiye kayıtları gerçekleştirilecektir. Bu yüzden tahvil ve dönem giderlerinin kapanış kayıtları gösterilmemiştir.

Tablo 1. İskonto İtfa Tablosu

Yıllar	Nakit Ödenecek Faiz	Faiz Gideri (etkin)	İskonto İtfa	Tahvil Değeri
1.01.2018	3.000.000,00			2.783.713,43
31.12.2018	300.000,00	334.045,61	34.045,61	2.817.759,04
31.12.2019	300.000,00	338.131,08	38.131,08	2.855.890,12
31.12.2020	300.000,00	342.706,81	42.706,81	2.898.596,94
31.12.2021	300.000,00	347.831,63	47.831,63	2.946.428,57
31.12.2022	300.000,00	353.571,43	53.571,43	3.000.000,00
	1.500.000,00	1.716.286,57	216.286,57	

Türkiye Muhasebe Standartları'na göre tahakkuk eden faiz, gider ve gelirlerin etkin(efektif) faizi esas alınmak suretiyle itfa edilmiş maliyet üzerinden dönemlere dağıtılmaktadır (Ayçiçek, 2011).

01/01/2018			
102 Bankalar		2.783.713,43	
405 Çıkarılmış tahviller			2.783.713,43

Aktifleştirmenin öncesi;

31/12/2018			
780 Finansman giderleri		334.045,61	
304 Tahv. anapara borç taksit ve faizleri			300.000,00
405 Çıkarılmış tahviller			34.045,61

2018 yılı sonunda alınan arsa üzerinde bina yapımı ile ilgili herhangi bir işlem gerçekleştirilmediği için dönem gideri olarak kabul edilmektedir.

Aktifleştirmenin başlaması;

31/12/2019			
258 Yapılmakta olan yatırımlar		338.131,08	
304 Tahv. anapara borç taksit			300.000,00

	ve faizleri 405 Çıkarılmış tahviller		38.131,08

2019 yılı itibari ile bina yapımı için ön çalışmalar başlatılmıştır. Bu yüzden yapılan çalışmalar özellikli varlıkla ilgili olduğu için aktifleştirme başlatılmış ve bu yıl sonunda ödenen etkin faiz tutarı yapılmakta olan yatırımlar hesabında aktifleştirilecektir.

2020 yılı itibari ile covid pandemisinin etkisi ile çalışmalara ara verilmesi;

	31/12/2020 780 Finansman Giderleri	342.706,81	
	304 Tahv. anapara borç taksit ve faizleri		300.000,00
	405 Çıkarılmış tahviller		42.706,81

Pandemi dönemi olarak 2020 yılı itibari ile yapıma ara verilmesinden dolayı sürenin uzun bir süre olarak değerlendirilmesi sonucu bu yıla işleyen faiz dönem gideri olarak kabul edilecektir. Standartta süre ile ilgili net bir durum verilmemesinden dolayı borçlanma maliyetinin aktifleştirilip aktifleştirilmeyeceği konusunda haklı bir sebep aranmaktadır ki bu sağlık riski olabilir. Bu süre yoruma açık olacaktır. Bu şekilde beklenmedik risklere karşı yapılacak uygulamada karar verici mekanizmanın (Kamu Gözetim Kurumu) alacağı karar veya standartta konu ile ilgili yapacağı düzenleme uygulama birliği için fayda sağlayacaktır.

2021 yılı ve 2022 yılı sonu itibari ile yapılacak kayıtlarla aktifleştirmenin sona erdirilmesi;

	31/12/2021 258 Yapılmakta olan yatırımlar	347.831,63	
	304 Tahv. anapara borç taksit ve faizleri		300.000,00
	405 Çıkarılmış tahviller		47.831,63
	31/12/2022 258 Yapılmakta olan yatırımlar	353.571,43	
	304 Tahv. anapara borç taksit ve faizleri		300.000,00
	405 Çıkarılmış tahviller		53.571,43

	31/12/2022		
	252 Binalar	3.839.534,14	
	258 Yapılmakta olan yatırımlar		3.839.534,14 ⁴

Uygulama Örneği 4:

1 Temmuz 2021'de A işletmesi, bir bina inşaatı için 5,2 milyon TL tutarında bir sözleşme imzalamıştır. Bina Haziran 2022 sonunda tamamlanmıştır. Dönem içinde yükleniciye aşağıdaki ödemeler yapılmıştır:

Ödeme tarihi Tutar (000)

1 Temmuz 2021 (yatırım avansı)	500.000
30 Eylül 2021 (hak ediş ödemesi)	1.900.000
31 Mart 2022 (hak ediş ödemesi)	2.500.000
30 Haziran 2022 (hak ediş ödemesi)	300.000
Toplam	5.200.000

30 Haziran 2022 tarihi itibarıyla A İşletmesinin borçlanmaları aşağıdaki gibidir:

1. Projeye özel olarak 3 yıl vadeli çekilen kredi tutarı 2.000.000 TL'dir. Çekilen bu kredinin birinci yılsonu işleyen faiz 200.000' TL'dir. Çekilen kredi harcama beklentisiyle tutulduğu sırada değerlendirilmiş ve bu sürede 50.000 TL faiz geliri elde edilmiştir.

2. Genel kullanım amaçlı olarak alınmış olan yıllık %15 basit faiz ödemeli 3 yıllık kredinin, 1 Temmuz 2021 tarihinde ödenmemiş borç tutarı 2.000.000 TL'dir. Bu değer yıl boyunca değişmemiştir.

3. Genel kullanım amaçlı olarak alınmış olan yıllık %10 basit faizli 5 yıllık kredinin, 1 Temmuz 2021 tarihinde ödenmemiş borç tutarı 3.000.000 TL'dir. Bu değer yıl boyunca değişmemiştir.

Bu örneğin uygulanma amaçları açısından faiz giderlerinin borçlanma maliyetlerine eşit olduğunu varsayalım.

Yatırım avansı kaydı;

⁴ Borçlanma Maliyetlerinden dolayı aktifleştirilen tutar 1.839.534,14 TL dir.

1/07/2021	
259 Yatırım avansı	500.000
102 Bankalar	500.000

Hak ediş ödemeleri**

30/09/2021	
258 Yapılmakta olan yatırımlar	2.400.000
102 Bankalar	1.900.000
259 Yatırım avansı	500.000

Özellikli varlıkla ilgili çekilen kredi ile ilgili yapılan muhasebe kaydı;

01/07/2021	
102 Bankalar	2.000.000
400 Banka kredisi	2.000.000

Bankadan çekilen ve kullanılmayan kredi tutarı kadar bankaya yatırılarak elde edilen faiz gelirine ilişkin kayıt;

30/09/2021	
102 Bankalar	50.000
642 Faiz geliri	50.000

Özel varlıkla ilgili alınan kredi faizi ve faiz geliri ile ilgili dönem sonu kayıtları;

30/06/2022	
780 Finansman gideri	200.000

** 31/03 ve 30/06 tarihlerinde de ödeme tutarı kadar aynı kayıtlar yapılacaktır.

400 Banka kredileri		200.000
258 Yapılmakta olan yatırımlar 661 Uzun vad. borçlanma gider.	150.000 50.000	
781 Finansman gideri yansıtma hs.		200.000
781 Finansman gideri yansıtma hs.	200.000	
780 Finansman gideri		200.000

Genel amaçlı alınan kredilerle ilgili durum;

Tablo 2. Harcama Analizi

Tarih	Harcama	Genel borçlanmalardan tahsis edilen tutar	Dönemsel ağırlıklandırılmış ödenmemiş bakiye miktarları
1 Temmuz 2021	500.000	0	0
30 Eylül 2021	1.900.000	400.000 ⁵	400x9/12(300.000)
31 Mart 2022	2.500.000	2.500.000	2.500x3/12 (625.000)
30 Haziran 2022	300.000	300.000	300x0/12
Toplam	5.200.000		925.000

Genel borçlanmalara ilişkin aktifleştirme oranı, özellikli varlığın elde edilmesine yönelik yapılan borçlanmalar dışında, işletmenin dönem içinde ödenmemiş borçlanmalarına uygulanan borçlanma maliyetlerinin ağırlıklı ortalamasıdır (Küçüktüfekci & Kılıç, 2016).

$$\text{Aktifleştirme oranı} = \%15 \times \frac{2000}{5000} + \%10 \times \frac{3000}{5000} = \%12 \quad [10]$$

Genel borçlanmadan dolayı maliyet ise; $925.000 \times 0,12 = 111.000$ TL olarak bulunacaktır.

⁵ 2.000.000 TL tutarındaki özel borçlanmalar tamamen kullanılmıştır; bu nedenle harcamaların geri kalanı genel borçlanmalara tahsis edilir.

Bir başka hesaplama yöntemi ile de genel borçlanma maliyeti şu şekilde bulunabilir

$$400.000 \times 0,12 \times 9/12 = 36.000$$

$$2.500.000 \times 0,12 \times 3/12 = 75.000 \quad [11]$$

Genel borçlanmadan dolayı borçlanma maliyeti = 111.000 TL

Genel amaçlı alınan kredilerden özellikli varlığa ilişkin kredi tahsisi ile ilgili kayıtlar;

780 Finansman gideri	111.000	
400 Banka kredileri		111.000
258 Yapılmakta olan yatırımlar	111.000	
781 Finansman gideri yansıtma hs.		111.000
781 Finansman gideri yansıtma hs.	111.000	
780 Finansman gideri		111.000

Tablo 3. Aktifleştirilecek borçlanma maliyeti

Özel kredi.	200.000
Genel borçlanmalar	111.000
Toplam	311.000
Faiz geliri	50.000
Aktifleştirme için kullanılacak tutar	261.000

258Yapılmakta olan yatırımlar hesabı

5.200.000	
150.000	
111.000	
5.461.000	

Bina teslimi ile birlikte aşağıdaki kayıt gerçekleştirilecektir.

01/07/2022	
252 Binalar	5.461.000
258 Yapılmakta olan yatırımlar	5.461.000

4. DEFTER DEĞERİNİN GERİ KAZANILABİLİR DEĞERİNDEN YÜKSEK OLMASI

Özellikli varlıkların defter değeri veya beklenen nihai maliyeti, geri kazanılabilir tutarı veya net gerçekleşebilir değerinden yüksek olması durumunda özellikli varlığın defter değeri, diğer Türkiye Muhasebe Standartları'na uygun olmak kaydı ile azaltılmalı veya kayıtlardan silinmelidir. Yine diğer Türkiye Muhasebe Standartları'na uygun olarak sonradan azaltılan veya silinen bu tutarlar tekrar kayıtlanabilir. (TMS 23 m.16). Standartlar gerçeğe uygun değeri ön planda tutan bir muhasebe anlayışını benimsemektedir. Bir varlığın defter değeri kullanımı veya satışı durumunda geri kazanılacak tutarından fazla olması durumunda varlık değer düşüklüğüne uğramış demektir. Bu durumda değer düşüklüğü zararı muhasebeleştirilmelidir. (TMS 36 m.17)

Uygulama Örneği 5:

Özellikli varlığın üretiminin tamamlanması ile birlikte borçlanma maliyetleri de dâhil toplam maliyeti 7.000.000 TL. olarak gerçekleşmiş, ilgili hesap döneminde geri kazanılabilir değeri ise 6.800.000 TL. olarak hesaplanmıştır. Bu durumda standarda göre fark olan 200.000 TL azaltılmalı veya kayıtlardan silinmelidir.

654 Karşılık gideri	200.000

	257 M.d.v. değer düşüklüğü karşılıkları (-) ⁶	200.000

Sevilengül & Akdoğan (2007), tek düzen hesap planında yer olmamasından dolayı 257 Birikmiş amortismanlar hesabı'na, değer düşüklüğü karşılığını ilave ederek farkı muhasebeleştirmiştir. Yeni hesap planı taslağında ise bu durumun eksikliği de göz önüne alınarak verilen avanslar hesabı ile yapılmakta olan yatırımlar hesabı birleştirilerek 259 numaralı hesap olarak belirlenmiştir. Bu iki hesapla ilgili ayırım alt hesaplarla gerçekleştirilebilir. Boşalan 257 numaralı hesap “Maddi duran varlık değer düşüklüğü karşılıkları (-)” hesabı olarak” kullanılmıştır. Fark, yeni hesap planı taslağının yasalaşması ile belirtildiği şekilde de kayıt altına alınabilir. Bu ve benzeri durumlar mevcut uygulamalarda muhasebe sistemi için hesap planının revizyonunu zorunlu hale getirmektedir. Bu kayıt sonrası özellikli varlığın net değeri ortaya çıkacaktır.

5. YABANCI PARA CİNSİNDEN KAYNAKLANAN KUR FARKLARI

Yabancı para cinsinden borçlanmalardan kaynaklanan kur farkları, faiz maliyetlerinin bir düzeltmesi olarak değerlendirildiği ölçüde borçlanma maliyetleri olarak kabul edilmektedir (TMS 23 md.6/e). İşletme, yabancı para kalemlerini kendi geçerli para birimine çevirmek suretiyle finansal tablolarına yansıtır (TMS 21 md.17). İşletmenin, yabancı bir para birimi üzerinden belirlenen krediyi alması durumunda (TMS 21 md.20/b) işlem tarihi itibari ile geçerli para birim ve yabancı para birimi arasındaki geçerli kur uygulanmak suretiyle elde edilen değer, geçerli para birimi üzerinden kayıtlara alınacaktır (TMS 21 md.21). Parasal kalemlerin ödenmesi, dönem içi veya önceki dönem muhasebeleştirdiğinde farklı kurlardan çevrilmelerinden kaynaklı kur farkı, dönemde kar veya zararda muhasebeleştirilecektir (TMS 21 md.28).

TMS 23 6(e) ve TMS 21 ilgili paragrafları doğrultusunda faiz maliyetinin düzeltmesi kavramının iyi anlaşılması amacı ile borçlanma maliyetlerinin tutarını belirlemek için aşağıdaki örnek üzerinde aktifleştirilecek borçlanma maliyetleri ve kur farkları ile ilgili olarak Kur değişimlerinin etkileri standardına göre hesaplamalar yapılacaktır (MCA, 2021).

Uygulama Örneği 6:

⁶ Finansal Raporlama Standartlarına Uygun Hesap Planı Taslağı' na göre bu hesap kullanılmıştır.

İşletme 1 Nisan 2021 tarihinde özellikli bir varlık üretimi için yıllık %5 faiz oranı üzerinden 10.000 EURO tutarında kredi almıştır. 1 Mart 2021 tarihi itibari ile 1€=14 TL'dir. 31 Aralık 2022 tarihi itibariyle döviz kuru 1€=16 TL'dir. İşletme 1 Mart 2021 tarihi itibariyle Euro yerine Türk lirası ile borçlanmış olsaydı %14 faiz oranı üzerinden borçlanmış olacaktı.

Mevcut durumda yabancı para cinsinden alınan kredi için ödenen dönem faizi;

$$\text{Dönem faizi} = 10.000\text{€} \times \%5 \times \frac{9}{12} \times 16 = 6.000 \text{ TL} \quad [12]$$

İşletmenin ödediği dönem faizi 6.000 TL'dir. Bununla birlikte anaparada kur farkından dolayı ulusal para cinsinde artan maliyeti ise şu şekildedir.

$$\text{Anapara tutarında kur farkından dolayı artış} = 10.000 \times (16-14) = 20.000 \text{ TL} \quad [13]$$

İşletme yabancı para cinsinden değil de ulusla para cinsinden kredi çekmiş olsaydı ödemesi gereken tutar;

Kredinin türk lirası cinsinden alınması durumunda ortaya çıkacak faiz tutarı;

$$10.000 \times 14 \times 0,14 \times \frac{9}{12} = 14.700 \text{ TL} \quad [14]$$

Yabancı para cinsinden borçlandığı için ödeyeceği tutar ile ulusal para cinsinde borçlanması durumunda ödemesi gereken fark ise şu şekilde bulunmuştur.

Yerel para biriminden borçlanma faizi ile dövizle borçlanma faizi farkı;

$$14.700 - 6.000 = 8.700 \text{ TL}$$

TMS 23. Md.6 (e) paragrafı doğrultusunda yabancı para cinsinden borçlanıldığından dolayı ödenecek dönem faizi olan 6.000 TL ve anapara tutarından dolayı ortaya çıkacak kur farkı olan 20.000 TL artışın yalnızca 8.700 TL'lik kısmı olarak 14.700 TL borçlanma maliyeti olarak kabul edilecektir. Anapara kur artışı ile yerel – döviz faiz farkı arası fark (20.000-8.700) 11.300 TL ise TMS 21 “Kur Değişiminin Etkileri standardı” uyarınca kambiyo zararı olarak, kar veya zarar hesabında muhasebeleştirilecektir (Özerhan & Yanık, 2010).

Kredinin kullanılması kaydı;

102 Bankalar	140000		

300 Banka kredisi		140000	

Vade sonunda yapılması gereken kayıt

780 Finansman giderleri	14700		
656 Kambiyo zararı	11300		
300 Banka kredisi	140000		
		166000	
102 Bankalar			

Yukarıdaki örnekte, ulusal para cinsinden borçlanma faiz oranının %14 yerine %26 olduğu varsayılacak olursa, Anapara kur farkı olan 20.000 TL borçlanma maliyeti olarak kabul edilecektir. Çünkü bu durumda ulusal para cinsinden borçlanmalar ile yabancı para cinsinden borçlanma faizleri arasındaki fark olan 21.300 TL (27.300 - 6.000) daha fazladır. Dolayısıyla böyle bir durumda TMS 23 kapsamında muhasebeleştirilecek olan anapara kur farkı ve yabancı para cinsinden dönem faizi toplamı olan 26.000TL (20.000+ 6.000) borçlanma maliyeti olarak kabul edilecektir. TMS 21 “Kur Değişimlerinin Etkileri Standardı” na göre dönem gideri olarak kabul edilecek ve muhasebeleştirilecek herhangi bir kur farkı olmayacaktır.

780 Finansman giderleri	26000		
300 Banka kredisi	140000		
		166000	
102 Bankalar			

6. SONUÇ

Uluslararası Muhasebe Standartları Kurulu'nun (IASB) yayımladığı ve bugün birçok ülkede kabul gören ve tek bir muhasebe dili oluşturmak için oluşturulan uluslararası muhasebe standartları, günümüzde Türkiye de de Türkiye Muhasebe Standartları olarak Kamu Gözetimi Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu tarafından takip edilmeye ve güncel olarak yayımlanmaya devam edilmektedir.

Bu standartlardan birisi olan TMS 23 standardı, borçlanma maliyetlerinin muhasebeleştirilmesi konularını ele almakta ve uygulamaya yardımcı bilgiler sağlamaktadır. Diğer standartlar da olduğu gibi, TMS 23 ile hedeflenen de konusunu oluşturan borçlanma maliyetleri ile ilgili özellikli konularda mevcut uygulamalara göre daha kabul edilebilir ve gerçeğe uygun muhasebe sistemi ve mali tablolar oluşturulmasına yönelik önerilerdir.

Borçlanma maliyetleri ile ilgili olarak genel kanaat bu maliyetlerin dönem gideri olarak kabul edilmesi iken, standart özellikli varlık konusuna değinerek bu varlıklar ile ilgili doğrudan ilişkilendirilebilen borçlanma maliyetlerinin dönem gideri olarak kabul edilemeyeceğine ve varlıkla ilgili olarak aktifleştirilmesi gerekliliği üzerinde durmaktadır. Buradaki amaç standartta belirtilen özellikli varlıkların edinimi, oluşumu veya satılabilir hale getirilmesi için katlanılan maliyetler içerisine özellikli varlıkla ilişkili olarak alınmış yabancı kaynak maliyetinin de dahil edilerek bilançoda gösterilmesidir. Standart bu tutarın ne olacağı ve hangi durumlarda dönem giderinden farklılaşacağı konusunda gerekli açıklamaları yapmaktadır. Amaç diğer standartlarda da olduğu gibi sadece işletme içi değil işletme dışı kullanıcılar için gerçeğe uygun, kabul edilebilir, adil ve etkin mali tabloların oluşumunu sağlamaktır.

Aktifleştirilecek olan borçlanma maliyetlerinin tespit edilmesine yönelik gerekli açıklamalar standartta yer almakla birlikte nasıl hesaplanacağı ve muhasebeleştirileceği konusunda kısıtlar mevcuttur. Borçlanma maliyeti standardında tanımlanan konuların anlaşılması için gerekli uygulama örneklerinin standartta olmamasından dolayı işletmelerin bu standartta açıklanan uygulamaları muhasebeleştirmede zorluklar yaşayabilmektedir. Bu zorluklar; özellikli varlıkla ilgili özel amaçlı alınan borçlar ve genel amaçlı borçlar içerisinde özellikli varlıkla ilgili olan kısmın tespit edilmesi ve muhasebeleştirilmesi, ,aktifleştirmenin başlama zamanı, ara verilmesi ve sonlandırılması, aktifleştirilebilecek toplam borçlanma maliyetleri yanında kur farklarından dolayı oluşan farklarla ilgili aktifleştirme sürecidir (PWC, 2015).

İşletmeler için fon kaynağı olarak yabancı kaynak kullanımı durumunda ortaya çıkacak borçlanma maliyetlerinin aktifleştirilmesi veya dönem gideri olarak gösterilmesi; işletmede oluşacak dönem karı veya aktif büyüklüğünü etkileyecek aynı zamanda hem işletme için hem de işletme dışı kullanıcıların işletmenin mevcut durum ve gelecekle ilgili kararlarına yönelik kullanacakları rasyoları da etkileyecektir. Bu açıdan borçlanma maliyetlerinin muhasebeleştirilmesi ve bu sürecin uluslararası kabul görmüş standartlara uygun şekilde uygulanması önemlidir.

Bu çalışmada, TMS 23 borçlanma maliyetleri standardında açıklanan muhasebeleştirilme esaslarına değinilerek, örnek uygulamaya ihtiyaç duyulan konularda, geliştirilen örnekler yardımı ile özellikli varlığa ilişkin borçlanma maliyetlerinin hesaplanması ve muhasebeleştirilmesine yönelik uygulama örnekleri verilmiştir. Uygulama örnekleri standardın açıklanmasına ve anlaşılmasına imkân sağlamaktadır. Yine benzer çalışmalar belirli dönemlerde güncellenen standardın işletmeler ve uygulayıcılar tarafından daha çabuk kabul görmesi ve kullanılmasına yardımcı olacaktır.

KAYNAKÇA

- ASB. (2013, Nowember). *Standart of Generally Recognised Accounting Practice Borrowing Cost (Grap 5)*. 04 02, 2022 tarihinde Accounting Standart Boards: <https://www.asb.co.za/wp-content/uploads/2020/03/GRAP-5-Borrowing-costs-1-April-2020.pdf> adresinden alındı
- Ayçiçek, F. (2011, Nisan). TMS 39 Çerçevesinde Bir Finansal Araç Olarak Tahviller. *Muhasebe Ve Finansman Dergisi*(50), 59-76.
- Aydın, S. (2016). TMS 23 ve Vergi Usul Kanunu Kapsamında Borçlanma Maliyetleri. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 21(4), 1239-1249.
- Başbozkurt, S. G. (2002). Borçlanma Maliyetlerinin Muhasebeleştirilme İlkeleri, Yöntemleri ve Standartlar Açısından İncelenmesi. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Ankara.
- Deloitte. (tarih yok). *IAS 29 — Financial Reporting in Hyperinflationary Economies*. 03 30, 2021 tarihinde Deloitte IAS Plus: <https://www.iasplus.com/en/standards/ias/ias29> adresinden alındı
- Deran, A., & Savaş, İ. (2014). Borçlanma Maliyetlerinin Muhasebeleştirme Esaslarının 23 Nolu Türkiye Muhasebe Standardı (TMS 23) Kapsamında Değerlendirilmesi . *Mali Çözüm*(Temmuz-Ağustos), 113-128.
- Grant Thornton. (2009). *Capitalisation of Borrowing Costs from Theory to Practice*. London: Grant Thornton International. <https://www.grantthornton.com.au/> adresinden alındı
- HKICPA. (2018). *Hong Kong Accounting Standard 23 (Revised) Borrowing Costs*. 06 03, 2022 tarihinde Hong Kong Institute of Certified Public Accountants: https://www.hkicpa.org.hk/ebook/HKSA_Members_Handbook_Master/volumeII/hkas23revised.pdf adresinden alındı
- IASB. (2006). *Exposure Draft of proposed Amendments to IAS 23 Borrowing Costs*. United Kingdom: IASCF Publications.
- Karataş, M. (2010). Borçlanma Maliyetlerinin UMS 23, KOBİ' ler İçin UFRS ve Vergi Usul Kanunu Kapsamında Değerlendirilmesi. *Mali Çözüm, Mart-Mayıs*(98), 117-144.

- Küçüktüfekci, M., & Kılılı, M. (2016). Borçlanma Maliyetlerinin Muhasebeleştirilmesi: TMS 23, TekDüzen Muhasebe Sistemi ve Vergi Usul Kanunu Çerçevesinde Bir İnceleme . *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, 12(12), 444-460.
- Mackenzie, B., Coetsee, D., Njikizana, T., Selbst, E., Chambkoko, R., Colyvas, B., & Hanekom, B. (2013). *Interpretation and Application of International Financial Reporting Standards* (10 th Edition b.). New York: Wiley.
- MCA. (2021). *Borrowing cost, Accounting Standart AS 16*. 03 08, 2022 tarihinde Ministry of Corporate Affaris, Government of india: https://www.mca.gov.in/Ministry/notification/pdf/AS_16.pdf adresinden alındı
- Örten, R., Kaval, H., & Karapınar, A. (2007). *Türkiye Muhasebe - Finansal Raporlama Standartları*. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Özerhan, Y., & Yanık, S. (2010). *IFRS/IAS İle Uyumlu Açıklamalı ve Örnek Uygulamalı Türkiye Muhasebe Standartları/Türkiye Finansal Raporlama Standartları* (Cilt 377). Ankara: TURMOB Yayınları.
- PKF. (2017). *IAS 23 Borrowing costs*. 13 02, 2021 tarihinde Accounting Summary 2017-05: <https://www.pkf.com/media/8d891e80140b9c5/ias-23-borrowing-costs.pdf> adresinden alındı
- PWC. (2008, nowember). *A practical guide to capitalisation of borrowing costs*. 01 19, 2022 tarihinde PricewaterhouseCoopers, ' IFRS and Corporate Governance Publications and Tools: https://www.pwc.com/gx/en/ifrs-reporting/pdf/guide_capitalisation_brwg_costs.pdf adresinden alındı
- PWC. (2015). *UMS 23 'Borçlanma Maliyetlerinin Aktifleştirilmesi'*. 06 04, 2022 tarihinde UFRS Yayınları Mevcut Finansal Raporlama Konularına Bir Bakış: <https://www.pwc.com.tr/tr/services/ufers/pdf/ums-23-borclanma-maliyetlerinin-aktiflestirilmesi.pdf> adresinden alındı
- Tellioğlu , T. F., Gökçe, N., & Demir, F. (2013). TMS 23-Borçlanma Maliyetlerinin Yat Üreten Bir İşletme Açısında İncelenmesi. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 18(3), 319-342.
- Toroslu, M. V. (2011). *Türkiye Muhasebe Standartlarında Hasılat Maliyet İlişkisi*. Ankara: Adalet Yayınevi.
- Yükçü, S., İçerli, M. Y., & Uğurluel, G. (2008). TMS-23 Borçlanma Maliyetlerinin Muhasebesi-II. *Yaklaşım Dergisi*, 16(185), 30-33.
- Zaif, F., & Torun, S. (2015). Bileşik Finansal Araçların Muhasebeleştirilmesi IAS-32 Kapsamında Finansal Tablolarda Sunumu,. *Gazi İktisat ve İşletme Dergisi*, 1(1), 43-58.